

GÜZEL SANATLAR VE SPOR LİSELERİNİN RESİM BÖLÜMLERİ İLE GENEL LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SANAT EĞİTİMİ ALMA DURUMLARINA GÖRE SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA¹

THE EFFECTS OF VISUAL ARTS EDUCATION ON STUDENTS' LEVELS OF AGGRESSION IN FINE ARTS AND SPORTS HIGH SCHOOLS' PAINTING DEPARTMENTS AND GENERAL HIGH SCHOOLS

*Orhan TAŞKESEN**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinin Resim Bölümü öğrencileri ile, Genel Liselerde resim dersi almayan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı fark olup olmadığının belirlenmesidir. Bu çalışma öğrencilerin saldırganlık puanlarının görsel sanat eğitimini alma durumlarına göre test edildiği bir çalışmadır. İlişkisel tarama niteliği taşıyan bu araştırma, 15-19 arasında değişen ve Türkiye'de 2009-2010 öğretim yılında ortaöğretimde öğrenim gören 1544 (655 erkek, 889 kız) öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmanın tüm ölçekleri için geçerli veri alınabilen öğrenci sayısı 1544, Saldırganlık ölçeklerinden geçerli veri alınabilen öğrenci sayısı ise, (GSSL 454, GL 755) 1209' dur. Araştırmada okul türüne ve sınıf seviyelerine göre öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasındaki farkın ölçülmesi için tek faktörlü varyans analizlerinden ANOVA testi kullanılmıştır.

Araştırmada Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi Resim Bölümü ile Genel Liselere devam eden öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılıkların olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma da ayrıca Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi Resim Bölümü öğrencilerinin sınıf seviyesine göre saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı

¹ Bu makale Orhan TAŞKESEN'in Doktora Tez çalışmasından özetlenmiştir.

* Yrd.Doç.Dr. E.Ü.Eğitim Fakültesi. orhantaskesen@erzincan.edu.tr

farklılık olduğu bulgusuna rastlanmıştır. Genel Lise öğrencilerinin ise sınıf seviyeleri bakımından saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılığa rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: *Genel Lise, Güzel Sanatlar ve Spor lisesi, Saldırganlık, Görsel Sanatlar Eğitimi*

ABSTRACT

The purpose of the study is to determine whether there is a significant difference among the aggression of the students of the Department of Painting in Fine Arts High School, and general high schools' students taking painting lessons (optional), students not taking painting lessons. For this purpose, this is a study tested by determining the aggression as the dependent variables, and school type and status of receiving education in visual art as the independent variables.

The sample of this study consisted of 1544 students, from the existing seven regions of Turkey's (Ankara, Antalya, Bursa, Erzurum, Gaziantep, Izmir, Trabzon) selected 7 Fine Picture Arts and Sports College High School and 7 General High Schools. Random Sampling was used in the selection of the sample.

During the research data collection process was used by using the Aggression Scale (Tuzgöl, 1998. SPSS 15.00 program was used for analysis of the data. In the study, one-way analysis of variance, Anova statistics technics were used.

At the end of the study It has been found that there exists to be significant difference between students' aggression attending Painting Department of Fine Arts, and Sports High Schools and General High Schools. . According to the class levels, it has been found that there is significant level of differentiation in the scores of aggression of the students in the Painting Department of Fine Arts . There is no significant level of differentiation in the scores of aggression of the students in the General High Schools.

Key Words: *Aggression, General High School , Fine Arts, and Sports High School, Visual Arts Education*

1. GİRİŞ

Tüm dünyada, özellikle 2000’li yıllar sonrasında şiddet olayları daha sık yaşanır hale gelmiştir. 20. yy. boyunca ülkeler arasında yaşanan toplumsal gerginlik, 21. yy. da kişiler arası boyutta artarak devam etmektedir. Son yıllarda bilimsel alanda şiddet davranışı, türleri, nedenleri, suça ilişkin faktörler ve önleme, korunma çalışmalarının giderek artması da şiddetin toplumların temel sorunlarından biri olduğunun açık göstergelerindedir. Araştırmalardan ortaya çıkan bulgular, problemin üzüntü ve kaygı verici boyutlara ulaştığının kanıtı niteliğindedir. Örneğin, DSÖ’nün (Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ], 2002) şiddet ve sağlık üzerine yayınladığı rapora göre, dünyada yaşanan ölüm sebepleri arasında şiddetin neden olduğu olaylar ilk sırada yer almaktadır. Rapora göre, her yıl dünya genelinde 1.6 milyon insan şiddet olayları sebebiyle hayatını kaybetmekte ve bu sayıdan daha fazlası da psikolojik, cinsel, akıl sağlığı problemleri yaşamaktadır. Bu rapor öncesinde yine DSÖ (2002) tarafından yapılan dünyadaki ölüm sebepleri araştırmasında da, kişiler arası şiddete bağlı oranın %10, savaşlara bağlı oranın %6, kişinin kendine uyguladığı şiddet sebebiyle meydana gelen ölüm oranının %16 olduğu görülmektedir. Ölüme sebebiyet veren bu farklı şiddet türleri birleştirdiğimizde şiddet kaynaklı ölüm oranının % 32’ye ulaşması dikkate değer bir tespittir. Ayrıca trafik kazasına bağlı ölüm sebepleri oranının (%25), şiddet kaynaklı ölüm oranlarının gerisinde kalması, DSÖ’nün (2002) “şiddet, yaşadığımız dünya için bir afettir” (s.2) söylemini haklı çıkarmaktadır.

DSÖ’nün (2002) araştırma raporlarına göre, dünyadaki şiddete bağlı ölüm oranları, risk seviyesi yüksek ülkelerde 100 000’de 15.4- 27.3’ü bulmaktadır. Risk seviyesi en düşük ülkelerde bu oranın 100.000’de 1.0- 2.8 arasına düştüğü görülmektedir. Raporda dikkate değer nokta Türkiye’nin en riskli bölgeler arasında yer almasıdır. DSÖ’nün ortaya koyduğu tablo Türkiye’deki istatistiklerle karşılaştırıldığında, (Türkiye İstatistik Kurumu, [TUIK], 2008) Türkiye’deki ölüm nedenlerine göre de, veriler DSÖ’nün verileriyle örtüşür niteliktedir.

Tablo 1’de Türkiye’de 2008 yılında meydana gelen ölümlerin nedenleri verilmiştir.

Tablo 1. 2008 Ölüm Nedenleri

Ölüm nedeni	Toplam	Erkek	Kadın
Motorlu taşıt kazaları	1179	853	326
Diğer taşıt kazaları	19	11	8
Kaza sonucu zehirlenmeler	114	64	50
Kaza sonucu düşmeler	295	200	95
Yangınların sebep olduğu kazalar	44	27	17
Kaza sonucu boğulma ve suya batma	70	62	8
Ateşli silah mermilerinin sebep olduğu kazalar	749	617	132
Başlıca sınai cinsten kazalar	114	79	35
Bütün diğer kazalar	1435	906	529
Kendini öldürme(intihar) ve travmatize etme (yaralama)	1595	1153	442
Bile bile yapılan adam öldürme ve travmatizma, adli müdahale	333	274	59
Kaza sonucu veya bile bile yapıldığı tespit edilemeyen travmatizma	3	2	1

(TUİK, 2008)

Tablo 1 incelendiğinde ateşli silah mermileri, intihar nedenli ve bile bile yapılan adam öldürmeleri topladığımızda şiddet kaynaklı ölümlerin motorlu taşıt kazaları sonucunda meydana gelen ölümlerin iki katından fazlasına ulaştığı görülmektedir.

Sorunun dünyada yaşanan boyutları, şiddetin ne olduğu konusunda fikir sahibi olmayı tüm insanlık için ihtiyaç haline getirmiştir. Oysa ki, şiddetin ne tanımı, sınıflandırması, kaynakları ve dinamikleri, ne de çözüm noktasında uluslar arası bir standardın olmadığı görülmektedir. Michaud (1986) “şiddetle ilgili olarak, ne evrensel bir sözün, ne de evrensel bir bilginin mevcut olmadığını ve şiddet konusundaki bilgi yetersizliğinin, toplumların şiddet içeren davranışları, kendilerine özgü normları ve biçimleri ile ele alınmasın-

dan kaynaklandığını” (s. 5-12) belirtmektedir. Arendt’de (2009: 14) Uluslararası Sosyal Bilimler Ansiklopedisi’nin son baskısında, şiddet konusuna ayrılmış bir başlık bile olmayışını eleştirmiş ve bu durumun, şiddet ve keyfiliğin ne ölçüde “yaşamın gerçekleri” gibi alındığını ve bu yüzden ihmal edildiğini vurgulamıştır. DSÖ raporunda (2002) şiddet, kişinin kendisine, bir başkasına ya da bir gruba karşı, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişme geriliği ya da ihmal ile sonuçlanan (ya da sonuçlanma olasılığı yüksek olan) kasıtlı güç kullanımı ya da güç kullanma tehdidi olarak tanımlanmaktadır.

Araştırmacıların çoğuna göre, şiddete neden olan insan ve hayvanda bulunan saldırganlık eğilimidir ve zaman zaman birbirinin yerine kullanılacak kadar yakın kavramlardır. Goswami (1995)’e göre şiddet, fiziksel saldırganlıkla eş anlamlıdır ve yaralama, zarar verme ya da bireyi ve toplumu etkilemeye yönelik bir harekettir. Ağlamaz (2006) lise öğrencilerinin saldırganlık puanlarının cinsiyet, okul türü, anne- baba eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelediği çalışmasında, şiddetin insanda var olan saldırgan davranışların, kızgınlık ve öfke durumunun dışı yansıması ile yüz mimisinden sözcüğe kadar ya da canlı varlıkların tümüne zarar veren davranış biçimi olarak tanımlanabildiğini söylemektedir.

Bandura’nın “Sosyal Öğrenim Teorisi” ne (1973) göre, şiddete neden olan bireysel saldırganlıktır; çünkü saldırganlık durumunda kişiler davranışlarını pekiştirecek sosyal değer, ödül ve sembolik ödüller kazandıklarını düşünmektedirler. Ünsal (1996) “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi” isimli çalışmasında Bandura’nın Sosyal Öğrenme Teorisi ile paralel olarak şiddetin sosyal pekiştirici olarak değerlendirilmesini; faşizmin savaşı, devlet gücünü artıran ve insanlar arasında kahramanlığı, kendini başkaları için kurban etmeyi ve dayanışmayı pekiştirici bir araç olarak gördüğünü söylemektedir. Dönmezer (1996: 215) ise, Sosyal Öğrenme Teorisine ters bir ifadeyle saldırganlığı, kişiliğin oluşması için zorunlu, canlının sosyal ve coğrafi bir ortamda yerini alabilmesini sağlayan bir yetenek olarak görür. Saldırımı, insan doğasında bulunan saldırganlığın aktif hale geçmesi olarak tanımlar ve her canlının mevcudiyetini korumak mecburiyetiyle çevresini saran dünyaya karşı belirli ölçüde saldırıda bulunmak zorunda olduğunu ifade eder. Aslında bu yaklaşım Etologların ifade ettiği saldırganlık tanımına daha çok uymaktadır. Bu tür var olma kaygısı gerekliliğinden doğan saldırganlık daha çok hayvana özgü bir durumdur. Bu bağlamda, Köknel (1996: 28) Saldırganlığın insana özgü olanının, hayvana özgü olanından farklı olduğunu belirterek, hayvanlardaki saldırganlığın; uyumu sağlamak, yaşamı sürdürmek amacıyla ortaya çıkan, savunmaya yönelik saldırgan davranışlar olarak nitelendirirken, insanlardaki saldırganlığın; başkalarını, doğayı, nesnelere yakmaya, yıkmaya, yok etmeye yönelik saldırganlık dürtüsü olmadığını, öğrenilmiş bir ey-

lem biçimi olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla Bandura'nın Sosyal Öğrenme Teorisi'nde bahsettiği saldırganlık insana özgü, Dönmezer'in mevcudiyeti korumak için zorunlu gördüğü saldırganlık ise, Köknel'e (1996: 28) göre hayvana özgü saldırganlıktır. Köknel'e göre (1996: 28) beslenme, korunma gibi gereksinimlerin doyuma ulaşmasına, tehdit altında ve tehlike içinde bulunmamasına karşın kendi türüne saldıran tek canlı insandır.

Şiddet ve saldırganlık farklı birer olgu olarak değerlendirilse de konu ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, şiddet ve saldırganlığın birbirinden tamamen bağımsız kavramlar olmadığı görülür. Örneğin Ayan (2006) tarafından yapılan şiddet ve fanatizm ilişkisinin ele alındığı çalışmada şiddet, insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik her türlü maddi ve manevi olumsuzluk olarak tanımlanmakta ve bu olumsuzluğun temelinde güç ve saldırganlık kavramlarının bulunduğu, gücün, birey gruplar ya da daha genel bir anlamda toplumsal bazda zarar verici nitelikte saldırgan bir eğilim içerisinde kullanılmasının genel olarak şiddet olarak düşünülebileceği vurgulanmaktadır. Ayan (2006) çalışmasında şiddeti; insanda doğal olarak var olduğu kabul edilen saldırganlık eğiliminin bireysel ya da toplumsal boyutta, ancak diğerine zarar verecek biçimde dışa vurulması, yansıtılması olarak tanımlar. Mitscherlich (1999: 7) saldırganlık için, ortak yaşam üzerine genel zararlı etkilerinden dolayı sık sık ahlaksal olarak yargılanıp kınansa da bir şefe özgü eylem olan erkekliğin ve kahramanlığın belirtisi olarak kabul edildiğini söyleyerek, saldırganlığın aslında toplum kültürü ile ilişkili olarak değişkenlik gösterebileceğini ileri sürer. İçli de (2003: 533) suç için geliştirilen tanımlardan bahsederken suçun bir toplumda belirli bir dönemde var olan idealler, gelenekler ve değerler sistemi çerçevesinde geliştirilen normlara dayalı hukuk düzenine uygun olmayan, bu düzenden sapan davranışlar olduğunu söyler. Ayan'ın da (2006: 196) saldırganlık ve şiddetin, suç gibi toplumdan topluma, kültürden kültüre zaman içinde değişen kavramlar olduğu yönündeki ifadesi bu söylemi destekler niteliktedir. Şiddet davranışının genel olarak tanımlarda geçtiği şekliyle kişi veya topluluğun başkasının fiziksel bütünlüğüne, canına ve malına kasıtlı olarak zarar vermesi olarak anlaşıldığını düşündüğümüzde, çocukların sünnet edilmesi bir şiddet, kanlı bir şiddet olayı olarak görülebilir. Fakat toplum kültürü geleneklerin, örflerin, ananelerin şiddet olarak algılanmasını engeller. Bu bağlamda Mitscherlich ve Ayan'ın şiddet ve suç ile ilgili düşünceleri Dönmezer'in şiddet için, gücün hukuka ve toplum normlarına aykırı bir şekilde kullanılmasındır görüşünü doğrulamaktadır.

Toplumsal, kültürel ve zamansal değişikliklere bağlı olarak değişen saldırganlık, şiddet kavramları bazı araştırmacılar tarafından biri diğerini kapsar biçimde de kullanılmıştır. Örneğin Anderson (2002) yılında yaptığı "Human

Aggression” isimli çalışmasında saldırganlığı, başka bir bireye zarar vermek amacıyla kasıtlı olarak yöneltilmiş herhangi bir hareket olarak tanımlamaktadır. Şiddetin ise, ölüm gibi aşırı saldırganlık içeren davranış olduğunu, her tür şiddetin bir saldırganlık olduğunu fakat her saldırganlığın şiddet olarak addedilebileceğini vurgulamaktadır. Anderson’a göre de Dönmezer’de olduğu gibi kasıt içermediğinden kaza sonucu zarar verme şiddet değildir. Artun’da (1996:31) aynı şekilde, şiddet kavramının ana özelliklerine bakılmaksızın zamana ve topluma göre değişebileceğini, Osmanlı dönemindeki şiddet ile günümüz Türkiye’inde şiddetin aynı değerlendirilemeyeceğini, toplumların değişmesi ile normlarında doğal olarak değiştiğini vurgulamaktadır.

DSÖ verilerine göre (2002) hem dünyada, hem de ülkemizdeki saldırganlık ve şiddet olaylarının en çok görüldüğü yaş grubu ergenlik çağı ve sonrasına denk gelen 15- 29 yaşları arasındadır. Şiddet olaylarının sık görüldüğü yaşın başlangıcı olarak 15 yaş dikkati çeker. Bir önceki yaş grubu olan 5- 14’te şiddete bağlı ölümler %5 iken 15- 29 yaş aralığında %35’i geçmektedir. Medyada da, okullarda yaşanan şiddet olaylarının her zaman var olduğunu, fakat günden güne artarak sürdüğüne dikkati çeken yayınlara rastlamak mümkündür. Öğülmüş 1995’te hazırladığı raporda, okullarımızda meydana gelen şiddet olaylarıyla ilgili haberlere basında sık sık yer aldığına değinmiştir. Basında yer alan haber ve yorumlardan geçen zaman içinde durumun daha da kötüye gittiği anlaşılmaktadır. Örneğin, Aygündüz (2007) bir gazete yorumunda 21. yüzyılın ilk yıllarından alınan izlenimlerle bu yüzyılın şiddet yüzyılı olacağını söylediğini ifade etmektedir. Medyada yer alan “ülkemizde ve okullarımızda şiddet olaylarının artış gösterdiği” haberleri resmi geçerlilik taşımasa da, bu konuda bilimsel araştırmaların yapılmasının önünü açmıştır. Örneğin, Uçan (2007) “Okullarda ’Şiddet’ Sorununun Çözümü Sanat Eğitimi” isimli çalışmasında konuyla ilgili olarak “ 11 Eylül 2001’de doruğa ulaşan küresel şiddet başını almış giderken dünyamız (gezegenimiz) adeta bir şiddet gezegenine dönüşmektedir” (s.1) ifadesini kullanarak durumun ciddiyetine dikkatleri çekmeye çalışmıştır.

Konuyla ilgili çalışmalarda okullarda meydana gelen şiddet olaylarının birçok nedene bağlanabileceği ortaya konulurken, sorunun yine okul eğitimiyle çözülebileceği ifade edilmiştir. Bandura (1973), ’sosyal öğrenme modelinde’ saldırganlığın, diğer davranışlar gibi öğrenildiğini ifade eder. Bu bağlamda, şiddet içeren davranışları oluşum sürecinde ya da öncesinde önleyebilmek adına eğitimcilere de önemli sorumluluklar düşmektedir. Geleceğimiz, toplumunun bireylerini oluşturmak için yetiştirdiğimiz çocukları sağlıklı, şiddet olaylarından uzak, kendi aralarında iyi ilişkiler kuran, kişisel haklara saygılı fertler olarak yetiştirmek, aile eğitiminden sonra ikinci eğitim yeri ve yuvası olan okulların ve eğitimcilerin görevidir. Fromm’un (2008: 17) şiddete kay-

naklık eden koşulları ortadan kaldırıp, iyiliği ortaya çıkaracak değişiklikleri ortama sokmanın, şiddet davranışları üzerinde etkili olacağı düşüncesi, okulun görevleriyle örtüşmektedir. Bireyde istendik davranışlar oluşturma sürecinin eğitimin tanımı olduğunu anımsadığımızda, ister doğuştan gelsin, isterse mevcut ortamdaki edinilsin iyilik ve kötülüğün kazandırılması veya devamının sağlanmasında eğitimin büyük rol oynadığı açıktır. Bu durumda aileden sonra ikinci sosyalleşme kurumu olan okullarımıza, hem ilköğretim hem de ortaöğretim sürecinde önemli sorumluluklar düşmektedir. Debarbieux'un (2009) kitabının önsözünde Kayaalp, İlkokula başlayan çocuğun okuma yazmadan önce sınıfta oturmayı ve kurallara uymayı, yani motor davranışını ve dürtüsellikliğini denetlemeyi öğrendiğini, böylece, insanın doğasında var olan saldırganlık ve şiddet eğiliminin aile içerisinde başlatılan ya da başlatılmayan denetimi okulda kurumsal düzeyde sürdürdüğünü söylemektedir.

Hem milli hem evrensel eğitim amaçları arasında yer alan insan hak ve hürriyetlerine, anne- babasına, kültürel kimliğine, ulusal değerlere ve uygarlıklara saygılı insan yetiştirme amacı, eğitim disiplinleri ve çalışanlarına bu konuda sorumluluklar yüklemektedir. Bu bağlamda bireydeki yaratıcı gücü ortaya çıkarmaya ve bireyi düşünsel, ruhsal ve bedensel etkinlik ve üretkenlikle eğitimi sağlamaya çalışan sanat eğitimi disiplininin, milli ve uluslararası eğitiminin insan davranışları, görgüsü, ahlakı üzerine amaçlarına ulaşma noktasında önemli paya sahip olduğu düşünülmektedir. Sanat eğitimi disiplini ile ilgili hem ulusal hem de uluslararası sanat eğitimcileri bu disiplinin öğrencilerin algılama, düşünme ve bedensel eylemlerle kendilerini ifade etme imkânı buldukları, yapılan çalışmalar yoluyla öğrencilerin kendileri ve çevreleriyle ilgili duygularını, düşüncelerini dışarı vurmalarına ve yaşadıkları dünyayı algılama biçimlerini daha rahat anlatmalarına, öğrencilerle sağlıklı iletişim kurulup iyi gözlem yapılırsa onların düşünceleri, ilgileri, aile yaşamları ve resimlerinin anlamı hakkında pek çok bilginin ipuçlarına ulaşabileceğine vurgu yapılmaktadır. Buyurgan da (1996) eğitimin amacının kendini ifade edebilen, özgüveni yüksek, insanlarla ilişkilerinde uyumlu, dengeli, iletişime açık, problemlere çıkış noktası bulabilen, yaratıcı bireyler yetiştirmek olduğunu ve bunun yaratıcı eğitimle mümkün olabileceğini vurgulamaktadır. Konuyla ilgili Fromm (2008: 25) şiddetin türlerinden bahsederken, ödünleyici şiddet, güçsüz bir kişide üretici etkinliğin yerine geçen şiddet olarak tanımlar ve yaratamayan insanın yok etmek isteyeceği, yaratırken, yok ettiğinde üstleneceği yaratık rolünün ötesine geçebileceğini söylemektedir. Ayrıca Freud (2007: 107) sanatçıların yaratıcılıkları ile üzerlerindeki gerginliği atabildiği, ayrıca oluşturdukları sanat yapıtı ile izleyiciye verdikleri hazzın da izleyicide gerginliğin azaltılmasını sağladığı görüşü, sanat eğitimcilerinin görüşüyle paralel özellikler taşımaktadır. Freud

(2007:115) sanatçıların izleyiciye sunduğu hazdan “ayartı ödülü” ya da “ön haz” olarak bahsetmekte ve bu hazzın insan ruhundaki gerilimleri giderdiğini belirtmektedir. Bayav (2007) şiddet ve sanat eğitimi konusunda, sanatla iç içe gelişen bireylerde uyumlu-üretici kişiliğin, yaratıcı davranışın, estetik ve pratik yargı gücünün geliştiğini vurgulamaktadır. Buyurgan ve Buyurgan (2007) sanat eğitiminden amaçlananın sanatçı yetiştirmeye yönelik bir eğitimin olmadığı, bireyin sanat yoluyla eğitiminin anlaşılması gerektiği, sanat eğitimiyle hem bireyde yaratıcılığı ortaya çıkaran şartların hazırlandığını hem de bireyin kişilik kazanma sürecine etkililiğini vurgulamaktadır. Suut Kemal Yetkin’in (1967) sanat eğitiminin bir çeşit ahlak eğitimi olduğuna ilişkin sözü de sanat eğitiminin kişilik oluşumu üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Buyurgan ve Kumral’da (2007) şiddet davranışı üzerine “...sanat eğitiminin barışçı, yatıştırıcı ve rahatlatıcı etkileri bu sorunla baş edilmesinde önemli bir araç olabilir” sözüyle sanat eğitiminin barışçıl ve yatıştırıcı yanını vurgulamaktadırlar. Özsoy’da 2007 yılında şiddet üzerine yapılan sempozyumun açılış konuşmasında konuyla ilgili olarak, şiddeti doğuran etmenlerin çeşitliliğinden bahsederek, şiddete karşı tek bir reçetenin yazılamayacağını fakat erken yaşlardan verilmeye başlanan sanat, spor, rehberlik ve danışmanlık uygulamasının etkili olduğu bir eğitim ve öğretimin bireylerin ruh ve beden sağlıklarının yerinde yetişmesine katkısının büyük olduğunu belirtmiştir. Kuru (2000; 135) Sporda ortaya konulan saldırganlığın bir boşalma vasıtası olduğunu, sporun, saldırgan dürtülerin boşalmasına olanak verdiğini ifade eder. Aristo’nun asırlar önce ortaya koyduğu “Katharsis” kavramı da sanat için bu görüşü destekler niteliktedir. Aristoteles, sanatın amacını sadece estetik haz uyandırmak olmayıp, sanat yapıtı sayesinde ruhun kötülüklerden arınması olarak açıklıyordu. “Tragedyanın ödevi, acıma ve korku duyguları uyandırıp ruhu tutkularından temizlemektir.” (Aristoteles 1993: 22). MEB (2006) tarafından yapılan okullarda şiddeti önleme ve azaltmaya yönelik çalışmalar arasında da öğrencilere yönelik sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklerin çeşitlendirilmesi ve katılımının sağlanması önerisi yer almaktadır.

Bu bağlamda bireydeki yaratıcılığa odaklı sanat eğitimi disiplininin, şiddete eğilim düzeyine etkilerinin araştırılması gerekmektedir. Bu araştırmanın gerekliliği konusunda konu ile ilgili araştırmacıların önerileri mevcuttur. Örneğin Uçan (2007) ,

Durum, okul çevrelerinde belli güvenlik önlemleri almakla yetinmemeyi gerektirmekte; okul, şiddet, eğitim ve sanat eğitimi kavram ve olguları ile bunlar arasındaki ilişkiler üzerinde insana odaklı bir anlayış ve yaklaşımla yeniden durmayı-düşünmeyi, yeni bir çözümleme-irdeleme-değerlendirme yapmayı ve okulda şiddet sorununu aşmaya yönelik yeni eğitimsel çözümler

getirmeyi zorunlu kılmaktadır. Okulda şiddet sorununu aşmaya yönelik yeni eğitimsel çözümlerden biri etkin sanat eğitimidir (s.1-2)

ifadesiyle bu gerekliliğe vurgu yapmaktadır.

Uzman ve Temiz'de (2007) sanat eğitimi ve şiddet arasındaki ilişkiyi irdeleyen araştırmalarında, sanat eğitiminin üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimleri üzerinde etkisinin anlamlı olmadığı yönünde bazı sonuçlara ulaşımlarsa da, araştırmanın hem ergenlik sonrası geri çekilme dönemine uygulanmasından hem de uygulanan öğrenci sayısının azlığından, benzeri araştırmanın daha geniş örnekleme uygulanmasının daha anlamlı sonuçlar verebileceği öngörüsünde bulunmuşlardır.

Konuyla ilgili birçok platformda okullarda yaşanan şiddet ve saldırganlık davranışlarına yönelik sanatsal aktivitelerin ve sanat eğitiminin alternatif bir çözüm olarak gösterilmesine rağmen, ülkemizde şiddet, saldırganlık davranışlarına eğilim ile sanat ve sanat eğitimi ilişkisine yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmada şiddet eğiliminin ve saldırganlığın en yüksek düzeyde yaşandığı 15-19 yaş grubunda, eğitim açısından önemli sonuçlara neden olan ve birbiriyle ilişkiliymiş gibi görünen, sanat eğitimi, saldırganlık gibi değişkenler arasındaki ilişkinin nasıl olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- a) GSSL (RB) ile GL'lere devam eden öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasındaki fark var mıdır?
- b) GSSL (RB) öğrencilerinin sınıf düzeyine bağlı saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı fark var mıdır?
- c) GL öğrencilerinin sınıf düzeyine bağlı saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı fark var mıdır?

II.YÖNTEM

A. Araştırmanın Modeli

Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi(GSSL) Resim Bölümü(RB) ve Genel Lise(GL) öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini belirleyerek, öğrencilerin sanat eğitimi alıp-almama durumlarına göre saldırganlık düzeyleri arasındaki farkın anlamlılığını ortaya koymak üzere yapılan bu çalışma ilişkiyel tarama modeline uygun bir çalışmadır.

Karasar'a göre, (2000) tarama modelleri; geçmişte veya halen var olan bir durumu, var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu

gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (s. 77).

B. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de 2009-2010 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 57 GSSL RB ile 1971 GL öğrencileri oluşturmaktadır. 2009-2010 verilerine göre Türkiye’de 1971 GL’de 1.301.827 öğrenci öğrenim görmektedir. Ayrıca 57 GSSL’de 8705 resim ve müzik bölümü öğrencisi öğrenim görmektedir. Araştırmanın evrenini GSSL’nin RB öğrencileri oluşturduğundan bu sayının yaklaşık yarısı alınarak 4352 RB öğrencisi olduğu varsayılmıştır.

Araştırmanın örneklemini 2009-2010 eğitim-öğretim yılında eğitim öğretim yapmakta olan Türkiye’nin Marmara, İç Anadolu , Doğu Anadolu, Karadeniz, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz bölgelerinden 7 GSSL (RB) ve aynı illerden seçilmiş 7 GL oluşturmaktadır. İllerin ve okulların belirlenmesinde seçkisiz (basit, tesadüfi) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Seçkisiz örneklemede temel alınan birimlerin örnekleme için seçilme olasılıklarının eşit olmasıdır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz Demirel, 2008: 99). Araştırma için, GSSL(RB) öğrencilerinden 650 kişiye, GL öğrencilerinden ise 1050 kişiye ulaşılması amaçlanmıştır. Araştırmanın tüm ölçekleri için geçerli veri alınabilen öğrenci sayısı 1544, Saldırganlık ölçeklerinden geçerli veri alınabilen öğrenci sayısı ise, (GSSL 454, GL 755) 1209’ dur.

Örnekleme oluşturan okulların ve öğrencilerin, geri dönen anket sayısına göre dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Araştırma Örneklemine Seçilen Okul Türü, Öğrenci Sayıları ve İllere Göre Dağılımları

İL	GSSL		GL		Toplam
	Kız (n)	Erkek (n)	Kız (n)	Erkek (n)	
Ankara	38	29	107	73	247
Antalya	64	26	51	55	196
Bursa	57	33	103	46	239
Erzurum	35	49	49	105	238
Gaziantep	60	24	33	67	184
İzmir	57	21	80	42	200
Trabzon	51	31	104	54	240
Toplam	362	213	527	442	1544

C. Veri Toplama Araçları

Bu araştırma da Saldırganlık Ölçeği (SÖ) kullanılmıştır.

Saldırganlık Ölçeği :

Saldırganlık ölçeği, Tuzgöl (1998) tarafından yapılan bir araştırmada lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Tuzgöl, (1998) saldırganlık ölçeğinin gençlerde açık, gizli, fiziksel, sözel ve dolaylı saldırganlıkla ilgili davranışları ölçmeye yönelik 45 maddeden oluştuğunu, ölçeğin 30 maddesinin saldırgan içerikli, 15 maddesi saldırgan olmayan içerikli olmadığını ifade etmektedir. Ölçek 5'li derecelendirilmiş cevaplama sistemine sahiptir. Birey okuduğu ifadenin kendine ne derece uygun olduğunu belirtmek için (5) Her zaman, (4) Sıklıkla, (3) Arasına, (2) Nadiren, (1) Hiçbir zaman seçeneklerinden birisini işaretlemektedir. Ölçeğin 13 maddesi negatif ifade olduğundan puanlamaları da tersine çevrilerek yapılmaktadır. Tersine çevrilen sayılar ve diğerlerinin toplamı kişinin saldırganlık puanını oluşturmaktadır. Test puanının yüksek çıkması saldırganlık düzeyinin bireyde yüksek olduğunu göstermektedir. Araştırmacının yaptığı testin tekrarı güvenilirlik çalışmasında ölçeğin Pearson Momentler Çarpım Korelasyon katsayısı: 0.85 bulunmuştur. Ayrıca ölçeğe ait Cronbach güvenilirlik katsayısı 71 olarak saptanmıştır. Ölçeğin ayırt edici geçerlik çalışması için saldırgan olarak tanımlanmış bir grup lise öğrencisi ile saldırgan davranışları olmadığı kabul edilen diğer bir lise öğrenci grubunun ölçekten aldıkları puanların ortalamaları karşılaştırılmış ve elde edilen fark anlamlı bulunarak ölçeğin saldırgan davranışları ölçtüğüne karar verilmiştir.

D. Verilerin Analizi

Değişkenlere ilişkin analizler SPSS 15.00 programı kullanılarak .05 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

Araştırmada okul türüne ve sınıf seviyelerine göre öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasındaki farkın ölçülmesi için tek faktörlü varyans analizlerinden ANOVA testi kullanılmıştır. Tek faktörlü (yönlü) varyans analizi, ilişkisiz iki ya da daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek üzere uygulanır (Büyüköztürk, 2002: 48).

III. BULGULAR

a) GSSL (RB) ile GL'lere devam eden öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasındaki fark var mıdır?

Öğrencilerin saldırganlık düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 3'de, okul türüne göre ANOVA sonuçları Tablo 4' de verilmiştir.

Tablo 3. GSSL (RB) ile GL Öğrencilerinin Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Okul Türü	N	\bar{X}	SS
GSSL(RB)	454	116.58	20.06
GL	755	120.89	21.28

Tablo 3'de GSSL (RB) ve GL'lerden "Saldırganlık" ölçeğine cevapsız soru bırakmadan cevap veren öğrencilerin toplam sayısının 1209 olduğu, bunlardan 454'ünün GSSL öğrencisi, 755 öğrencinin ise, GL öğrencisi olduğu görülmektedir. "Saldırganlık" ölçeğine verdikleri cevaplara göre puanlarına bakıldığında, GL ($\bar{X}=120,89$) öğrencilerinin Saldırganlık Puanı, GSSL(RB) öğrencilerinin puanlarından ($\bar{X}=116,58$) yüksek olduğu görülmektedir. Analiz sonuçları, öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında devam ettikleri okul türü bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(1, 1207)=12.08$, $p<.05$ Başka bir deyişle, öğrencilerin saldırganlık düzeyleri devam edilen okul türüne bağlı olarak değişmektedir.

Tablo 4. GSSL (RB) ile GL Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri arasındaki Farka ilişkin ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	5246,979	1	5246,97	12,08	.001
Gruplariçi	523915,851	1207	434,064		
Toplam	529162,830	1208			

b) GSSL (RB) öğrencilerinin sınıf düzeyine bağlı saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı fark var mıdır?

GSSL (RB) öğrencilerinin saldırganlık düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo. 5’de, sınıf değişkenine göre ANOVA sonuçları Tablo 6’ da verilmiştir.

Tablo 5. GSSL(RB)’ lere Devam Eden Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Saldırganlık Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Sınıf	N	\bar{X}	SS
1. sınıf	150	119.36	18.73
2. sınıf	111	117.11	20.16
3. sınıf	118	112.35	19.20
4. sınıf	75	116.90	22.06

Tablo 5’de Saldırganlık Ölçeğine verdikleri cevaplara göre puanlarına bakıldığında sınıf düzeyi yükseldikçe saldırganlık puanlarında düşüş olduğu, son sınıfa gelindiğinde saldırganlık puanının artış gösterdiği görülmektedir ($\bar{X} = 119,12 > \bar{X} = 115,85 > \bar{X} = 111,78 < \bar{X} = 116,97$). Tablo 6 GSSL öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri arasında sınıfları bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(3, 450) = 2,77, p < .05$. Sınıflar arası farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, 1. sınıf ($\bar{X} = 119,12$) öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin 3. Sınıf ($\bar{X} = 111,78$) öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Tabloda 1. Sınıftan 4. Sınıfa doğru saldırganlık düzeylerinde azalma olduğu 4. Sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinde 3. Sınıfa göre görülen artışın, son sınıf, aile baskısı ve sınav stresinin getirdiği gerginlikten kaynaklanan hafif bir yükselme olduğu söylenebilir.

Tablo 6. GSSL (RB)'lerine Devam Eden Öğrencilerin Sınıf Seviyelerine Göre Saldırganlık Puanları Arasındaki Farka İlişkin ANOVA testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	3310.267	3	1103.422	2.773	.041
Grupiçi	179067.708	450	397.928		
Toplam	182377.976	453			

c) GL öğrencilerinin sınıf düzeyine bağlı saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı fark var mıdır?

GL öğrencilerinin saldırganlık düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 7'de, sınıf değişkenine göre ANOVA sonuçları Tablo 8' de verilmiştir.

Tablo 7. GL'lere Devam Eden Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Sınıf	N	\bar{X}	SS
1. sınıf	211	121.39	20.29
2. sınıf	375	119.89	22.12
3. sınıf	137	123.54	20.29
4. sınıf	32	117.87	21.28

Tablo 7'de sınıf düzeyinin yükselmesinin öğrencilerin saldırganlık düzeylerinde aşamalı bir azalmaya sebep olmadığı görülmektedir ($\bar{X} = 121,39 > \bar{X} = 119,89 < \bar{X} = 123,54 > \bar{X} = 117,87$). Tablo 8'de GL öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri arasında sınıfları bakımından anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir, $F(3, 751) = 1,241$, $p > .05$. Sınıf değişkenine göre anlamlı farkın mevcut olmadığı görülmekle beraber 3. Sınıftaki öğrencilerin saldırganlık düzeylerindeki yükseliş manidardır.

Tablo 8. GL' lere Devam Eden Öğrencilerin Sınıf Seviyelerine Göre Saldırganlık Puanları Arasındaki Farka ilişkin ANOVA testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	1684. 350	3	561. 450	1.241	.294
Gruplariçi	339853. 526	751	452. 535		
Toplam	341537. 875	754			

IV. YORUM VE TARTIŞMA

GSSL Resim Bölümü öğrencileri ile GL öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin karşılaştırıldığı bu araştırmada GSSL Resim Bölümü öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin GL öğrencilerinden anlamlı şekilde düşük olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Konuyla ilişkili çalışmalarda GL'lerde saldırganlık düzeyinin diğer lise türlerinden daha yüksek bulunması en azından GL öğrencilerine ilişkin ulaştığımız sonucu destekler niteliktedir. Örneğin, Tuzgöl'ün (1997) "Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" başlıklı çalışmasının konuyla ilgili en önemli bulgusu, okul türünün saldırganlık düzeyine temel etkisinin anlamlı bulunması olmuştur. Temel etki kaynağına bakıldığında genel lise öğrencilerinin saldırganlık puan ortalamalarının süper lise öğrencilerinin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu bulgusuna rastlanmıştır. Durmuş ve Gürkan (2005) "Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Saldırganlık Eğilimleri" başlıklı çalışmalarında şiddet ve saldırganlık eğilimlerini okul türlerine göre incelemişlerdir. Araştırmaya göre, okula kesici ve yaralayıcı alet taşıma ihtiyacı ve bir başka öğrenciye ya da bayan öğretmene sarkıntılık yapma olaylarının GL öğrencilerinde diğer lise türlerine göre daha fazla olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Efilti (2006) tarafından yapılan orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık puan ortalamalarının okul türü (genel lise, ticaret lisesi, imam hatip lisesi, endüstri meslek lisesi, Anadolu lisesi ve fen lisesi) değişkenine göre test edildiği diğer bir çalışmada ise, saldırganlık puanının okul türüne göre anlamlı olarak farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmada en yüksek saldırganlık puanına ticaret lisesi ve genel lise öğrencilerinin sahip olduğu görülmüştür. Karataş' da (2008) alan türlerine göre lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini karşılaştırmış ve sosyal bilimler bölümü öğrencilerinin, Türkçe- matematik öğrencilerine göre dolaylı saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Konuyla

ilgili çalışmalar görsel sanatlar eğitimi veren okul türünün saldırganlık düzeyi üzerine etkisi desteklenememekle beraber, GL öğrencileri için çıkan sonuçları desteklediği söylenebilir.

Yine Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerine olduğu gibi şiddet üzerine yapılan araştırmalar bu sonucu destekler niteliktedir. Örneğin konu ile dolaylı olarak ilişkili olan Karahan'ın (2007) müzik ve şiddet ilişkisi üzerine yaptığı betimsel çalışmada, Müziğin bir ifade biçimi olduğu, dolayısıyla şiddet gibi insan da var olan duyguların müzikle ifade edilerek insan ruhu üzerinde olumlu etkiler sağlayacağı vurgulanmıştır. Ruh sağlığı bozuk insanların bile tedavi edilebileceği kadar etkili olan müziğin, sağlıklı bireyleri ve toplumları şiddet uzaklaştırmak için kullanılabilmesinin çok doğal olduğunu ifade edilmektedir. Kürklü ise, (2007) ruh sağlığı ve müzik üzerine çalışmasında müziğin ruh sağlığımıza destek olan bir yardımcı olarak ya da ruh sağlığımızı bozan etkisi olabileceği, bunun insanı kendi tercihiyle bağlı olarak etkili olacağı düşüncesini ifade etmiştir.

Sınıf düzeylerine göre öğrencilerin saldırganlık düzeylerine bakıldığında GSSL (RB) öğrencilerinin saldırganlıklarında üst sınıflara çıkıldıkça anlamlı azalmalar görülmüştü. GL öğrencilerinin saldırganlıklarında ise sınıf seviyesine bağlı bir farka rastlanmamıştır. Bazı çalışmalarda sınıf düzeyine göre saldırganlık düzeyinin anlamlı farklılıklar gösterdiği yönüyle, bazılarına göre anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. Efilti tarafından (2006) yapılan bir araştırmada da sınıf düzeyi değişkenine göre, lise 2 öğrencilerinin saldırganlık puanlarının lise 1 ve lise 3 öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Karataş'ın çalışmasında da lise öğrencilerinden 11. sınıf öğrencilerinin saldırganlık puan ortalamalarının 9. ve 10. sınıflardan anlamlı derecede yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgunun ortaya çıkmasına sebep olarak da o yıl 11. sınıfların ÖSS sınavına girecek olması, meslek seçimi gibi zor kararların alındığı döneme rastlaması olarak yorumlanmıştır. Munakata (2004'den akt. Karataş, 2008:290) sınıf düzeyi açısından saldırganlık ve öfke düzeylerini karşılaştırdığı lise öğrencilerinden son sınıftaki öğrencilerin saldırganlık puanlarının diğer öğrencilere göre yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bu çalışmaların aksine sınıf düzeyine göre saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılıkların bulunmadığı çalışmalara da rastlanmıştır (Ağlamaz, 2006; Bolat ve Karataş, 2002) Çalışmaların aksine 1. sınıf öğrencileri en saldırgan sınıf düzeyi olarak tespit edilmiş, sınıf düzeyi arttıkça saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir azalma olduğu bulgusuna rastlanmıştır. Öğrencilerin 4. sınıfta saldırganlık düzeylerinin 1. sınıf düzeyindeki saldırganlık puanlarına yaklaştıkları görülse de, bu durumun 4. sınıf düzeyinde yaşanan sınav ve gelecek kaygısı, aile baskısı gibi durumların yarattığı gerginlikten meydana gelmiş olabileceği yorumu yapı-

labilir. Dolayısıyla konuyla ilgili çalışmalarda son sınıf öğrencilerinin saldırganlık puanlarındaki yükseklik için yapılan yorumlar GSSL (RB) öğrencileri içinde yapılabilir. Bu çalışmanın diğer çalışmalara göre farklı bulgusu 1. sınıf düzeyinin en yüksek saldırganlık puanı ortalamasına sahip olması ve sınıf düzeyi yükseldikçe saldırganlık puanlarının düşüş göstermesidir. Sınıf düzeyine göre saldırganlık puanlarındaki 4. sınıfa kadar gözlenen bu düşüş, görsel sanatlar eğitiminin saldırganlık puanları üzerinde etkisinin mevcut olabileceği düşüncesini ortaya koymaktadır.

Kurç (1989) tarafından yapılan kişisel değişkenlerin lise öğrencilerinin uyum alan ve yöntemlerine etkisinin incelendiği çalışmada da sınıf düzeylerinin uyma davranışları üzerinde etkili olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Aral ve Köksal (1999) sanat eğitimi alan ve olmayan ergenlerin yaratıcılık ve empati beceri düzeylerine sınıf düzeyinin farklılığa neden olup olmadığını inceledikleri çalışmada sanat eğitimi alan ve olmayan bireylerin sınıf düzeyi değişkenine göre empatik becerilerde farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Sonuç olarak GSSL (RB) öğrencilerinde farklı sınıf düzeylerine sahip öğrencilerin saldırganlıklarının sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği 1. Sınıftan başlayarak sınıf seviyesinin yükselmesi ile saldırganlık düzeylerinin düştüğü bulgusuna dayanılarak sanat eğitiminin öğrencilerin saldırganlık düzeyleri üzerinde pozitif bir etkiye sahip olabileceği söylenebilir.

V. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi Resim Bölümü öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin Genel Lise öğrencileri ile karşılaştırıldığında daha düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yapılan az sayıda çalışma ve görüşler bu durumu desteklemektedir. Konuyla ilgili çalışmaların az oluşu kesin yargılara varma durumunu etkilemekle beraber, sanat eğitiminin insan ruhuna ve dolaylı olarak da davranışlarına olumlu etkileri olduğu yargısı çalışma ile test edilme olanağı bulmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre, bireyin yaratıcılık ve beceri gerektiren işlerle meşguliyeti zihinsel, bedensel ve ruhsal sağlığına katkı sağlar. Sanat ile meşgul olmanın ergen çağda olmasının ergenlik döneminin sağlıklı geçirilmesine yardımcı olacağı da çalışmanın dolaylı sonuçlarında biri olarak görülebilir. Bu sonuçlara bakıldığında araştırmacılara, uygulayıcılara, ebeveynlere, okul yöneticilere ve politika yapıcılara bazı sorumluluklar getirmektedir.

Bu çalışmadaki ve ilgili literatürdeki bulgularına dayalı olarak, görsel sanat eğitimi dersi okul öncesi eğitim kurumlarından başlamak üzere, sayı ve kalı-

te bakımından artırılmalıdır. Görsel sanatlar eğitimi orta öğretim kurumlarında zorunlu hale getirilmelidir.

Konuya ilişkin çalışmaların çoğunun müzik eğitimi alanında yapılan çalışmalar olduğu, görsel sanatlar eğitimi yönünden konuyla ilişkili çalışmaların sınırlı sayıda kaldığı görülmektedir. Bu bağlamda, genelde sanat eğitimi, özellikle de görsel sanatlar eğitimi açısından konunun daha kapsamlı ve deneysel olarak irdelendiği çalışmalara ihtiyaç olduğu ortadadır. Konunun psikoloji tarafının da olduğu düşünüldüğünde, disiplinler arası deneysel çalışmalarla çok daha net sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir.

Özellikle ergenlik döneminde bireyin yaşadığı bedensel ve ruhsal değişimin davranışlarda oluşturabileceği olumsuz etkileri önlemek için, okullarda bireyin kendini ifadesini sağlayacak, enerjilerini ürüne dönüştürerek, üzerilerindeki gerilimi azaltacak sanatsal aktivitelere yer verilmesi gerekir. Özellikle fotoğraf, müzik ve resim kulübü gibi sanatsal aktivitelerin öğrenciye kazandırılması, bu maksatla oluşturulan okul kulüplerinin işler hale getirilmesi, ortaya konan sanatsal faaliyetlerin sergilenebileceği ortamların (dinleti salonu, küçük sergi ve sinema salonları vb.) oluşturulmasının gerekliliği okul yöneticileri tarafından kavranmalıdır.

Çocuklar ve gençler tarafından yapılan sanatsal faaliyetlerin öğrencilerin diğer derslerdeki başarısına engel olacağı yargısından öğretmen ve veliler vazgeçilmeli, sanat aktiviteleri ve sanat eğitiminin öğrencinin kişisel, zihinsel, ruhsal ve akademik gelişimindeki öneminin farkına varılmalıdır. Bunun için ailelerin, öğretmen ve okul yöneticilerinin bilinçlendirilmesi adına seminerler düzenlenmelidir.

Okullarda sanat eğitimi verilen ortamların sanat eğitimi düşüncesine uygun bir estetik bakışla düzenlenmesinin öğrenciyi normal dersliklerin sıkıcı atmosferinden bir süreliğine alıkoyacağı bilinmelidir.

Okullarında sanatsal performanslarıyla başarı kazanmış öğrenciler hem okul tarafından hem de aileleri tarafından desteklenmeli ve ödüllendirilmelidir.

Saldırgan ve şiddet eğilimlerinin diğer lise türlerine göre yüksek olduğu gözlenen Genel Lise öğrencileri için diğer derslerin monotonluğundan kurtarabilmek için, sanat eğitimi programları kaliteli ve öğrencileri rahatlatıcı bir işleyişe kavuşturulmalıdır.

Sanat eğitiminin sadece okullarda değil, aileler tarafından informal bir şekilde erken yaşlardan başlanmak üzere çocuğa aldırılmasının önemi ve gerekliliği ailelere toplantı ve seminerlerde anlatılmalıdır. Çocuk ve gençlere hem aile içinde hem de okulda ilgilendikleri herhangi bir sanatsal faaliyetle meşgul olabilmelerini sağlayacak basit malzeme ve ortamlar (fotoğraf baskı odası, küçük bir resim sehпасı ve boyalar, baskı ve ebru araç ve gereçleri

vb.) sağlanmalıdır. Aileler çocuklarına özel günlerde aldıkları hediyelerde çocuklarının ilgi ve yetenekleri doğrultusunda sanatsal aktiviteye başlatıcı küçük sanatsal malzemeler(suluboya takımı, fotoğraf makinesi, oyma uçları, enstrüman vb.) alabilirler. Aileler çocuğun çizgisel gelişimi hakkında bilinçlendirilmeli, ilk sanatsal eylemlerin başladığı karalama döneminden (2-4 yaş) itibaren çocuğun cesaretini kırııcı sözler yerine, evin her yerinin boya ve çizgilerle “kirlenmesi” pahasına onu cesaretlendirici, yaptıklarının sürekliliğini sağlayıcı övgülerde bulunmalıdırlar.

KAYNAKÇA

- Ağlamaz, T. (2006). *Lise öğrencilerinin saldırganlık puanlarının kendini açma davranışı, okul türü, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Arendt, H. (2009). *Şiddet Üzerine*. (Çev. B.Peker). (Dördüncü baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aristoteles (1993). *Poetika*. (Çev. İ.Tunalı). (5. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Artut, K. (2002). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ayan, S. (2007). Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, (8). 206-214
<http://lokman.cu.edu.tr/psikiyatri/derindex/apd/fulltext/2007/206.pdf> adresinden 20 Ağustos 2010'da alınmıştır.
- Aygündüz, F. (Ekim, 2007). *Şiddetin Ortasında Bir Barış Çılgılığı*. 28.10.2007. Milliyet, http://www.canyayinlari.com/ConversationDetails_Siddetin-ortasinda-bir-baris-cigliği_71.aspx adresinden 9 Ekim 2010'da alınmıştır.
- Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*, New York: Prentice-Hall, Inc.
- Bayav, D. (2007). Sanat Eğitimiyle Gelişen Uyumlu Kişilik, Azalan Şiddet Eğilimi 3. *Ulusal Sanat Eğitimi Sempozyumu*, 19 – 21 Kasım. Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Buyurgan, S. (1996). *Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Öğrencilerinin Okul Beklentileri Ve Eğitimleri İle Yönelindikleri Meslekler Arındaki*

- İlişki*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Buyurgan, S, Kumral Ç. (2007). Bireyin Eğitim Sürecinde Sanat Eğitimi Neden Yer Almalıdır.3.*Ulusal Sanat Eğitimi Sempozyumu*, 19 – 21 Kasım. Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2007).*Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. (İkinci baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (Dördüncü baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Debarbieux, E. (2009). *Okulda Şiddet Küresel Bir Tehdit*. (Çev. İ. Yergüz).(Birinci baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dönmezer, S. (1996).Çağdaş Toplumda Şiddet ve Mafya Suçları.*Cogito, Aylık Düşünce Dergisi*, (6-7)
- Durmuş E. ,GürhanU. (2005). Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Saldırganlık Eğilimleri, *G.Ü.Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (3), 3 Web: <http://www.tebd.gazi.edu.tr/c3s3.html> adresinden 29 Ağustos 2010’da alınmıştır.
- Efildi, E. (2006). Orta Öğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Saldırganlık ve Denetim Odağının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi.*Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Erkan%20EF%4%BOLT%4%B0/EF%4%BOLT%4%B0,%20ERKAN.pdf adresinden 25 mayıs 2010 tarihinde alınmıştır.
- Freud, S. (1998). *Amatör Psikanalizi*.(Çev. K. Şipal) İstanbul: Cem Yayınevi
- Freud, S. (2007). *Sanat ve Sanatçılar Üzerine*.(Çev. K. Şipal).(Dördüncü baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Fromm, E. (2008). *Sevgi ve şiddetin kaynağı*(Çev.Y. Salman, N. İçten) (7.Basım). İstanbul: Payel yayıncılık (Eserin orijinali 1964’de yayımlandı).
- Goswami, B. B. (1995). *Cultural Adaptability Of Violence*. Perspectives in Grimindogy, İndian: Edited by : S. Venigopal Roa, Vikas Publishing Hause.

- Karahan, A. S. (2007). Müzik ve Şiddet. 3. *Ulusal Sanat Eğitimi Sempozyumu*, 19 – 21 Kasım. Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Karasar, N.(2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (10. Baskı). Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.
- Karataş, Z. (2008). Lise Öğrencilerinde Öfke ve Saldırganlık.Ç.Ü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 17, Sayı 3, s.277-294
<http://sosyalbilimler.cukurova.edu.tr/dergi.asp?dosya=544> adresinden 13 Mart 2010 tarihinde alınmıştır.
- Köknel, Ö. (1996). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*.(1. Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- Köksal, A. (1997), *Müzik Eğitimi Alan ve Almayan Ergenlerin Empatik Becerilerinin ve Uyum Düzeylerinin İncelenmesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Krug, E.G., Mercy, A.J., Dahlberg, L.L., & Zwi, A.B. (2002).*The world report on violence and health*.Geneva: World Health Organization
- Kuru, E. (2000), *Sporda psikoloji*.Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Yayınları
- MEB Yaygın Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü.(2007, Nisan).Şiddet İçermeyen Eğitim.*Ankara: Araştırma Raporu.*
<http://yee.meb.gov.tr/dokuman/Sidicegitim.pdf> adresinden 13 Nisan 2010 tarihinde alınmıştır.
- Michaud, Y. (1986). *Şiddet* . (Çev: Cem Muhtaroglu). İstanbul: İletişim yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı (2006-2011+)*.Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). *10, 11 ve 12. Sınıflar Görsel Sanatlar (resim) Dersi Öğretim Programı*. <http://ogm.meb.gov.tr/> adresinden 11 Ocak 2009 tarihinde alınmıştır.
- Mitscherlich, A. (1999). *Barış Düşüncesi ve Saldırganlık*. (Çev. H. Portakal) (1. Baskı). İstanbul: Cem Yayınevi
- Öğülmüş, S. (1995). Okullarda (Liselerde) Şiddet ve Saldırganlık. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Araştırma Raporu*.
- Özsoy, V. (2003). *Görsel Sanatlar Eğitimi. Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

- Özsoy, V.(2007).Sanat Eğitimi ve Şiddet Sempozyumu Açılış Konuşması. 3. *Ulusal Sanat Eğitimi Sempozyumu*, 19 – 21 Kasım. Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1998). *Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet*.Ankara: Başbakanlık Basımevi
- Tuzgöl, M. (1998). Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından incelenmesi.*Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (14), 40-41
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2008). *2008 Ölüm İstatistikleri*, Web:<http://www.tuik.gov.tr/demografiapp/olum.zul> adresinden 29 Haziran 2010’da alınmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2008). *2008 İntihar İstatistikleri*, Web:<http://www.tuik.gov.tr/demografiapp/intihar.zul> adresinden 29 Haziran 2010’da alınmıştır.
- Uçan, A. (2007). Okullarda Şiddet Sorununun Çözümü Sanat Eğitimi. 3. *Ulusal Sanat Eğitimi Sempozyumu*, 19 – 21 Kasım. Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- UNICEF ve T.C.Sağlık Bakanlığı AÇS/AP Genel Müdürlüğü. (2005). *Adölesan Sağlığı ve Gelişimi Eğitici Eğitimi Rehber El Kitabı*, Ankara
- Uzman E. , Töre E. (2007) Sanat Eğitiminin Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve kendini ayarlama davranışlarına etkisi. 3. *Ulusal Sanat Eğitimi Sempozyumu*, 19 – 21 Kasım. Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi. *Cogito, Aylık Düşünce Dergisi*, (6-7)

